

Signal EXTRA

**Warschau...
som det virkelig var!**

Grevinne Tarnovska, president for det polske røde kors, har som parlamentar for opprørerne nådd de tyske sikringer, i oppdrag av general Bor-Komorovski

Løytnant Benno Wundshammer:

Slik det virkelig var: WARSCHAU

„Opprørsbevegelsen i Warschau er brutt sammen. Etter ukelange kamper, som nesten førte til fullstendig ødeleggelse av byen, har restene av opprørerne, forlatt av alle, innstilt motstanden og kapitulert!“. Med disse knappe setningene setter kommunikéet fra den tyske forsvarsmakts overkommando av 2. oktober 1944 en sluttstrek under den annen polske oppstand, som for alle tider vil komme til å gjelde som en tragedie av historisk omfang

I slutten av juli 1944 konstituertes det under Moskvas beskyttelse i Cholm en „Nasjonal polsk befrielseskomité“. Den skulde etter sovjetrusisk besettelse av Øst-Polen ha sete i Lublin. Moskva forkynte samtidig med denne meldingen at det betraktet denne komitéen som den eneste innehaver av den polske regjeringsmyndighet.

Reuterkorrespondenten John Evans så seg derfor foranlediget til å forfatte følgende artikkel for sin pressetjeneste:

„Den Nasjonalpolske befrielseskomité“ vinner raskt prestisje blant befolkningen. Gjennom den nye kringkastingsenderen som er innrettet i Lublin, blir dets medlemmer bekjent også i det besatte Polen. President for komitéen og dirktør for utenlandske anliggender er Edward Boleslav Osubka-Moravski, en typisk polakk av den urbane type; han kan vel være mellom 30—45 år. Han har den største tillit til komitéens framtid, der som han sier, melder „drastiske“ forholdsregler. Mobiliseringen i de sovjetrusiske områder går for seg uten rivninger. „Visjonen av et framtidig Polen“, erklærer Moravski, „hviler på privat initiativ“. Blant de øvrige medlemmer av komitéen befinner visepresidenten Andrzej Vito seg, en undersetsig, muskuløs mann av polsk tatartype. General Berling, stedfortredende direktør for det nasjonale forsvarsdepartement, som fører de polske hærforband der er satt inn under sovjetrusisk kommando, og jøden Sommerstein, en mann hvis latter kan høres på 50 yards avstand, tilhører likeledes komitéen. Sommerstein er direktør for regjeringkontoret for skadeserstatninger. Han venter på den dagen da han kan forelegge tyskerne sine erstatningskrav. Leder for det nasjonale forsvarsdepartement og øverstkommanderende for den

poliske armé er general Rola Zymierski, en moderne polsk militærttype. Han har et team av rådgivere, hovedsakelig unge, elegante oberster. Og videre visepresidenten for komitéen, Vanda Vasilevska, den mørke, store, resultatrike kommunistiske forfatterinne, som har slått seg på politikk, datter av en tidligere polsk utenriksminister. Av og til kan en se henne i komitéen i aftentoalett, av og til bærer hun militæruniform!“

Mellom London og Lublin...

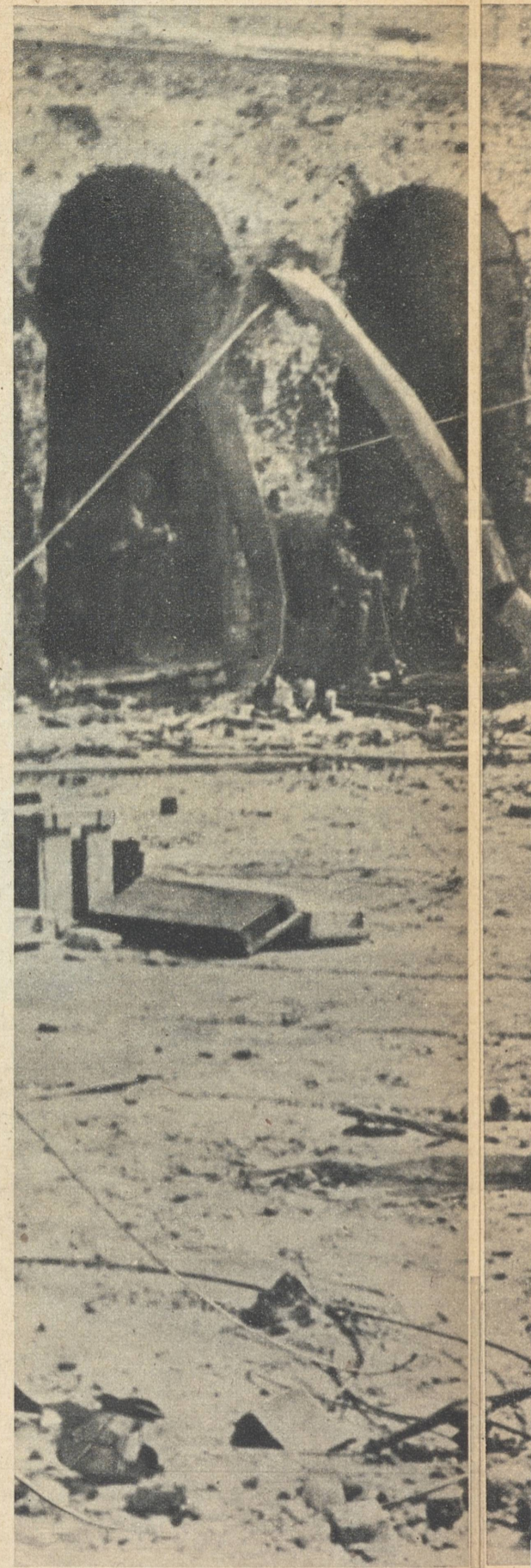
Med opprettelsen av denne polske „Nasjonal-komitéen“ ble den polske emigrasjonen delt i to leirer. Det gas no to polske „regjeringer“, en i Lublin, avhengig av Moskva, og en i London, avhengig av England. Det gas no to „arméer“, de polske Berlingtropper innen den røde armé og de polske „frihetstroppe“ innen de anglo-amerikanske arméer; general Sosnkovski betraktet seg som de sistnevntes rettmessige fører — han ble satt inn av den polske eksilregjeringen i London.

Eksilpolakkene i London reagerte ytterst heftig på Moskvas aktivitet og betegnet sine konkurrenter i Lublin som usurpatorer. Den polske ekspremierminister i London, Mikolajczyk, dro til Moskva for å forhandle med Stalin. Fra polsk side ble det i London samtidig erklært at av de femten medlemmer i Lublinerkomitéen var de syv overhodet fullstendig ukjent. De andre åtte var — som f. eks. formannen Moravski — kjent for sin kommunistiske innstilling. Den såkalte krigsminister Zymierski var i 1927 som armégeneral innviklet i en finansskandale og var blitt dømt til fem års tukthus.

Da de sovjetrusiske panserdivisjoner nærmet seg Warschau og

Weichsel, meddelte Mikolajczyk i Moskva Stalin at den polske underjordiske bevegelse i Warschau i overensstemmelse med den allierte overkommando i de neste dagene vilde reise seg. Mens den polske eksilregjering ved denne oppstanden håpet å få en moralsk hjelp i sin kamp mot Lublin-konkurrentene, så Stalin en enestående sjanse til ved hjelp av tyske våpen å kvitte seg med den lite ønskede polske nasjonalopposisjon. Han ga derfor sitt bifall til oppstandsplanen, og fra den 15. juli begynte den sovjetrusiske kringkastingsenderen „Kosciuszko“ å rette opprop til Warschaus befolkning på polsk: „Grip til våpen! Reis dere mot tyskerne! Deres slaviske brødre vil komme dere til hjelp!“ Føreren for den illegale underjordiske bevegelse i Warschau, general Tadeusz Bor-Komarovski, så fruktene av sitt underjordiske oppbyggingsarbeid modnes og la som polsk nasjonalist vekt på å se Warschau erobret av polakker og ikke av sovjetrusiske forband.

Det polske folket har siden det russiske tsarherredømmes dager en århundregammel tradisjon i illegal kamp. I lang tid kjente de tyske tjenestekontorer til skjulte ammunisjonslager, primitive verksted for håndgranater, bensincocktails etter rødspansk og sovjetrusisk mønster. Det var bare noen få uker siden en polsk ingeniør ble arrestert, da han ledet en hemmelig fabrikkasjon av maskinpistoler. En kjente til en såkalt „heimarmé“s eksistens, som under navnet „Armja Krajova“ eller forkortet helt enkelt „A. K.“ var strengt organisert og no ventet på signalet til opprør. Mens „A. K.“ var nasjonalistisk og omfattet store kretser av den polske intelligens, hadde de polske sovjettilhengere stilt opp hemmelige kampforband med sterkt bolsjevikisk innslag under betegnelsen „Armja Ludova“, forkortet A. L. Mer enn

OPPSTAND I WARSCHAU!

Om ettermiddagen den 1. august 1944 smalt på de tre store gatene som går gjennom Warschaus sentrum, de første skuddene fra den annen polske oppstanden. Etter ordre av eksilregjeringen i London, oppviglet av Moskva og den sovjetrusiske kringkastingsender „Kosciuszko“, åpnet medlemmene av den illegale polske heimarmé („Armja Krajova“-A.K.) angrepet mot de utbygde støttepunktene til de tyske politi og forsvarsmakten. Insurgentene avsto tilbudet fra den tyske ledelsen om å evakuere befolkningen. De tyske troppene åpnet straks sine forberedte motaksjoner. Warschaus øde praktgater ble skueplassen for utstrakte ubarmhjertige gatekamper

engang meldte polske forbindelsesmenn de tyske tjenestekontorer at bestemte alarmtrin var forkynt og at oppstanden måtte bryte løs få timer etter, men terminen ble stadig forskjøvet.

Om ettermiddagen den 1. august 1944 var trafikken i Warschaus gater betydelig sterkere enn ellers på denne tiden. Det ble iaktatt store grupper syklistar, og samtidig dro „A. K.“s stormtropper i grupper på fem — tyve mann inn i de planlagte stillinger. Særlig husene rundt tyske tjenestekontorer, trikke-depoter, forpleinings- og bekledningslager fyltes med unge gutter mellom 15 og 20 år, som tok

plass i kammere og bakværelser — tause og forsiktige. Vinduer og takluker ble besatt. Utadtil syntes bybildet å være fullstendig uforandret.

Skudd i byens sentrum . . .

Henimot klokken 5 om ettermiddagen brøt det løs i byens sentrum. En vilkårlig skyting eller den riktige termin? En fullt besatt tysk politibil raste fra byens sentrum til de ytre stasjoner. Ved beskyting fra husene ble nesten hele mannskapet meid ned. Klokken 5 smalt det fra alle hjørner og kanter. Opprørerne ga fra lenge forut bestemte hus sine stormtropper

skuddbeskyttelse og avsperrert med sperringsild hele bydeler uten å ta det minste hensyn til sivilbefolkningen. I et overraskende angrep ble et lager med **W**-uniformer, framfor alt stålhelmer, erobret. Med lynets hastighet hadde A. K.-mennene forvandlet seg til tyske soldater. De ga intetanende tyske lastebiler tegn til å stanse, skjøt ned sjåførene og tok bil og last som bytte. En tysk panser-speiderbil ble stanset av „**W**-menn“, besetningen ble meid ned. Ved disse metodene fikk opprørerne i de første timene et betydelig forråd av våpen, ammunisjon og levnetsmidler i hendene.

Warschaus sivilbefolkning ble tor størstedelen overrasket av beivnetetene. Warschau hadde under den tyske forvaltningen antatt et fredsmessig utseende, og skadene fra felttoget i 1939 var forlenget glemt. I forretningene var det ikke noen mangler, og en utstrakt svartehandel formidlet sågar kostbare saker og lekkerbiskner. Befolkningens ernæring var bedre enn tyskernes. Det var arbeid i overflod, og den som vilde, kunde bli rik, mens de rike beholdt sine formuer. I gatene beveget det seg velkledde, ja sågar elegant kledde mennesker . . . Krigen var fjern. Inntil 1. august 1944!

Barnas tragedie. Også halvvoksne og barn ble i mange tilfelle trukket inn i oppstandsbevegelsen. Denne niårs gutten var satt inn som ordonnans og ble hardt såret. Nesten tre uker tilbrakte han i en kjeller uten pleie, inntil han etter kapitulasjonen ble hjulpet av tyske læger

Zofia Czarneckas dagbok

I slutten av september falt noen tyske soldater under ruinene av en sammenstyrtet leiegård liket av en polsk kvinne, som var blitt drept av ruinene. Hun hadde hos seg en notisbok, innbundet i voksduk. Det var denne kvinnens dagbok; hun hadde fulgt med i og skrevet ned hele utviklingen. Av den etterfølgende ordrette oversettelsen av dagboken kan vi lese oss til hele tragedien i Warschau, med dens kunstig opphissede lidenskaper og forhåpninger inntil utbruddet av den vildeste fortvilelse mot de troløse forførelse i de allierte forbundsfellers leir. Her følger dagboken:

1. 8. 1944 — tirsdag

Klokken 5 om ettermiddagen. Oppstanden er begynt. Skarpe skudd fra Mazowiecka-gaten fram til Napoleon-plassen, videre langsmed Marsjal-gaten, Svietokrzyska-gaten og Zielna-gaten. Sivilbefolkningen flykter i panisk redsel. Hurtig stenges butikkene. Mange kan ikke lenger nå heim. Klokken åtte om kvelden. Vi befinner oss i en butikk i Svietokrzyska-gaten nr. 41. I husportene står guttene våre. Hver av dem har et hvitt-rødt bind om armen. Nesten alle med pistoler, kaliber 7 eller 9. Ofte bare en flaske bensin eller en Filipinka (en slags Molotov-cocktail). Svært sjelden en „spreder“ (primitiv flammekaster av hageslanger og luftpumper). Alle våghalsar „som koleraen“, (polsk uttrykk. Betyr omtrent: „som djevlene“). I porten til nr. 39 står det en avdeling. Plutselig styrter kommandanten ut og roper: „Hvem kan kjøre bil, vi har erobret en bill“ Hurrarop gjalder ut fra vinduene. Alle er opphisset, et teatralisk skuespill. Over jernbanestasjonen et ildskjær. Ett eller annet brenner som koleraen. Så en advarsel: „En panserbil“ En hører håndvåpen, korte og lange salver, og alt dette blander seg til en detonasjon med pansergranatens torden. „Olek, pass på!“ Fra hjørnet sniker en arbeider i blå overall seg fram med en „spreder“ mot en bygning, hvor tysk militær har forskanset seg.

Klokken tolv om natten: det sirkulerer forskjellige versjoner. Egentlig er ingenting bekjent. Posthuset, som tyskerne har besatt, forsvarer seg enno. Hovedjernbanestasjonen brenner. Tyskerne har skutt i brann en bil vi har erobret. Utenfor vår låste og barrikaderte port jamrer en mann. Vi bærer ham ut på gårds-plassen, han har fått et skudd i magen. Uten avbrytelse fortsetter kanonaden! Kort smelling, lyden av „spredene“ og hamrende granat-torden. En tysk lastebil med ammunisjon-raser skytende og i vill fart gjennom våre linjer. Trass i forbitrede angrep fra våre folk. Ganske

visst fiender, men modige og tapre. Vi er brutt igjennom til mitt trykkeri. Der sover vi. Pisek ga oss vann og brød.

2. 8. 1944 — onsdag

Kanonade — kanonade uten avbrytelse. Opprørerne i kringkastingsbygningen hakker seg som koleraen over til Cedergrøn, som stadig forsvarer seg. Posthuset er falt. Derfra bærer de våpen og ammunisjon for A. K. Det skal være få sårede på vår side. Midt på Zielna-gaten ligger det falne tyske soldater. En har tatt av dem skoene. Pansere kjører forbi — skyting. Ti tyske fanger. Kommandanten befaler: „Skyt dem!“ og på et øyeblikk er ordren utført. Under det vinduet jeg sitter ved, går det stadig kvinnelige og mannlige ordonnanser med ammunisjon. Alt i lengre tid smeller det en granatkasterild rundt oss. En vet ikke om det er en tysker eller en av våre. Det regnet uten opphør. En del av mennene viser seg i tidligere polske uniformer.

Klokken 6 om kvelden: jeg har nettopp sett noen tyske lik på gaten. Som hunder i regnværet. En dro av dem skoene og undersøkte lommene deres. Jeg hadde lyst til å sparke til et av disse likene.

3. 8. 1944 — torsdag

I gatene har en laget barrikader. Store ødeleggelse overalt. Et panserprosjektil slo ned foran huset vårt, Marsjal-gaten nr. 140. Det ble sendt ut en bulletin om gatekampene i Warschau. Fra de tyske panservognene skyter de som den lyse koleraen. Det eksisterer enno mange tyske motstandsreder. Prosjektilene eksploderer over huset vårt. Et lysglimt: vi har vann og sigaretter. Men mat er det verre med. Vi spiser i dag potetrestene. Brød hadde vi ikke i det hele tatt. Vi har noen shrapnelstykker som krigsbytte, likeledes bimber (en dårlig dram — litt lik vodka) og 300 sigaretter.

4. 8. 1944 — fredag

Jeg har sett et av opprørernes angrep. Guttene skyver seg fram med hendene, med håndgranater mellom tennene. De blir ført av en underfenrik med en „spreder“. Klokken 2 om ettermiddagen, det første flyangrepet på Warschau. Spreng- og brannbomber. Graniczna-gaten og Grzybovski-plassen brenner. Sprengbomber på en halv tonn traff arbeidskontoret. Klokken 4 om ettermiddagen det andre angrepet med maskingevær og mitraljøser.

6. 8. 1944 — søndag

Skudd, skudd, skudd. Vi flyttet over til Czarneckis. Den første søvnen på en sofa, ikke på gulvet i trykkeriet! De private forholdene er

forferdelige. Vi har ikke noe vann, likstanken er uutholdelig.

8. 8. 1944 — tirsdag

Kamp uten avbrytelse. Overalt stor trafikk. Befolkningen forlater de brennende husene. Forstyrrelsesfly med brann- og sprengbomber.

9. 8. 1944 — onsdag

Det blir enno skutt. Fra Krolevska branner å se. Noen innflyvninger. Jeg er gått gjennom byen. Håpløs kjedsommelighet. Et virvar. Måtte djevelen hente en! Privat forferdelig.

10. 8. 1944 — torsdag

Komplett håpløshet. Fra tid til annen et artilleriskudd eller knall av et maskingevær. Jeg var i byen i dag — fullstendige ødeleggelser. Sentrum brenner stadig. Over Jerolimiska-alléen kan en ikke komme fram. Ens egen stemning er forferdelig.

11. 8. 1944 — fredag

Skytingen har stagnert litt. Stukaangrep, store ødeleggelser og branner. I byen flykter vi fra kjeller til kjeller. Vi trykker brevkort for feltposten.

13. 8. 1944 — søndag

En har anvist oss et kvarter i Zielna-gaten nr. 24, leilighet 15. Om natten bombardering. Hele natten på barrikadene. Min venninne Lexa er blitt vanvittig.

15. 8. 1944 — tirsdag

Britiske fly kastet om natten ned våpen. Hvis det bare hadde vært mer! Det tyske luftvernet forvandler himmelen til helvete. Tunge minekasterer bearbeider oss. Granater, prosjektiler. Vi kaster oss ned. Zosia springer over Svietokrzyska. Min venn Vladek dirigerer virvaret blant skuespillerinnene. Etterpå har han en strid med Olek, og til slutt får han nervesjokk. Nina vilde være dommer, men ble prylt opp.

16. 8. 1944 — onsdag

De „brølende kuer“ (slik kalte de polske opprørere de tyske tåkekasterer), er trådt i virksomhet. Sterke forbrenninger blant folkene. Forferdelig. Vi var to ganger hos Stephan på grunn av legitimasjonskortene, som A. K. hadde tatt fra oss den 1. august.

17. 8. 1944 — torsdag

„Kuene“ brøler. Om natten flyangrep. Lexa er blitt bedre.

18. 8. 1944 — fredag

Flyangrep klokken 6 om morgenen. Fordømt. Klokken 6 om kvelden prosjektiler fra tungt artilleri. Vårt

trykkeri er fullstendig ødelagt. Ela Balecka er død. Fru Sperling såret. Jeg er reddet, fordi vi om natten holdt en fest i Boccaccio. Halucia ble brakt til politistasjonen for drukkenskap. Soldatinnen Ela begravde vi straks under gatebrulegingen.

En nekrolog

Til redaksjonen av „Demokraten“ i Warschau:

„Ela! Helt fra oppstandens første dag har du som ordonnans gått fram og tilbake under beskyting. Sågar uten bind, uten tildeling. For deg gas det ingen vanskelige saker. Men dag og natt og natt og dag barrikader. Et forvillet prosjektil begraver deg under ruinene under en meldegang. Ansikt, hender og føtter er knust. Dine siste ord er: „Redd meg!“ Den følgende dag i grålysningen soldatbegravelse. Seks brett — det er kisten din, Ela. Vi går etter kisten under beskyting. Din kollega Nina går først, hun løfter korset høyt i været. En grav! En gruve! En kapelan! Den siste fest! Beskyting! Over graven din eksploderer shrapnels. Må Polen vise seg for deg i drømme!

Zofia.”

20. 8. 1944 — søndag

En fordømt flyparade. Nedkasting for schwaberne (for tyskerne) i den sachsiske hagen. Mine private forhold med Vladek blir dårligere.

21. 8. 1944 — mandag

Alt tidlig raser flyene fram. Hard beskyting om ettermiddagen og om kvelden. Englenderne lar oss i stikken — og hva gjør sovjetrusserne?

22. 8. 1944 — tirsdag

Tre ukers oppstand. Flyene raser. Vladek er blitt syk, høy feber.

24. 8. 1944 — torsdag

Om natten var det sovjetrussisk artilleri å høre. I. P. P. påsto at bolsjevikene i dag eller i morgen vil rykke inn i Warschau. De tyske fangene arbeider på utgraving av de sårede og døde. Ninkas nervetilstand er dårlig.

25. 8. 1944 — fredag

De innvidde påsto at schwaberne hadde slått bolsjevikene tilbake. Tyskerne graver ut ved Zielna 22 og 26. Ninka har et leveranfall. I dag var jeg vitne til en enestående scene: hos premierløytnant Novak, den polske offiseren som hadde de tyske fangene under seg, meldte det seg en jøde, tidligere innehaver av en butikk i Svietokrzyska: „Herr løytnant, jeg er kommet, jeg har sneket meg fram langt borte fra, for jeg har fått rede på at det arbeider fanger her. Kan hr. løytnant tillate meg å hevne noe.“ — „Det er ikke tillatt

Kvinnenes tragedie. Sivildbefolkningen ble drevet sammen i ukevis trange kjellere. Etter rømningen av gamlebyens sentrum fra polakkenes side beveget det seg endeløse rekker over til de tyske linjer. Denne kvinnen, som ikke kan gå mer på grunn av sine smerter, blir brakt i sikkerhet av sin mann

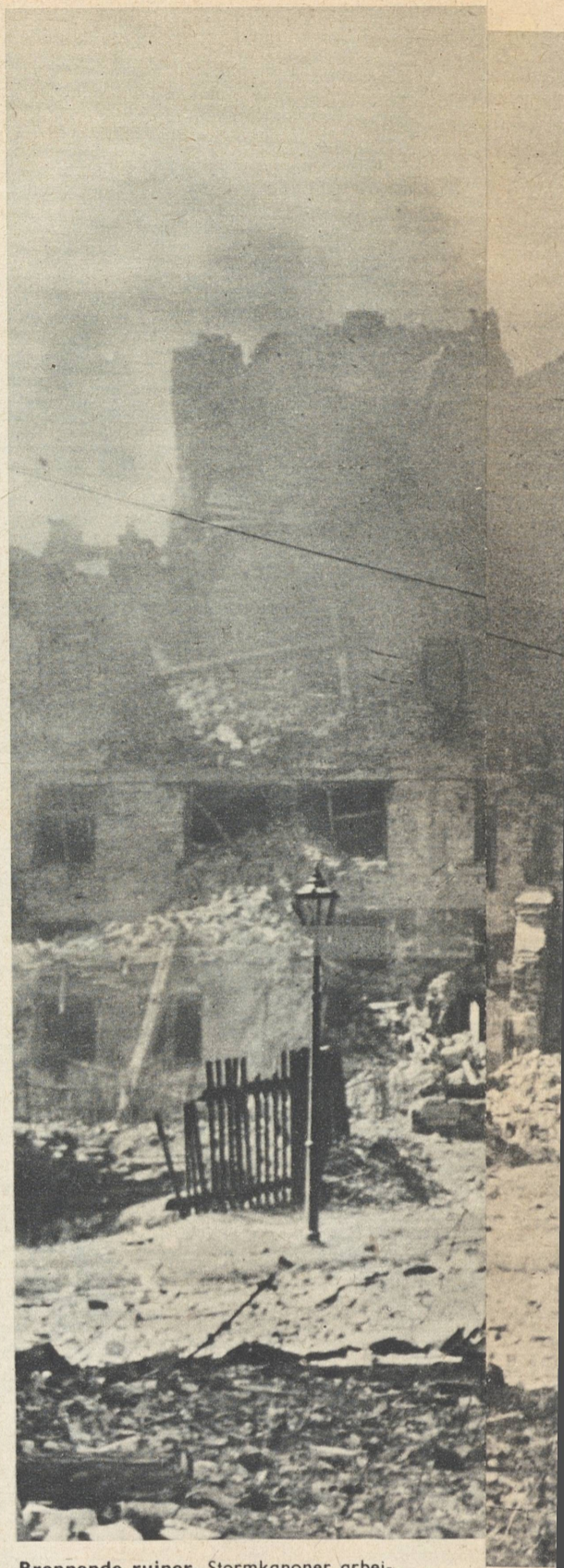
WARSCHAU BRENNER!

Dette luftbildet viser den brennende byen sett nordfra, i oppstandens første dager. Til venstre for den sandete Weichsel forstaden Praga med den nye havnen, til høyre Warschaus sentrum. Bruene, over elva ble sprengt da de sovjetrussiske

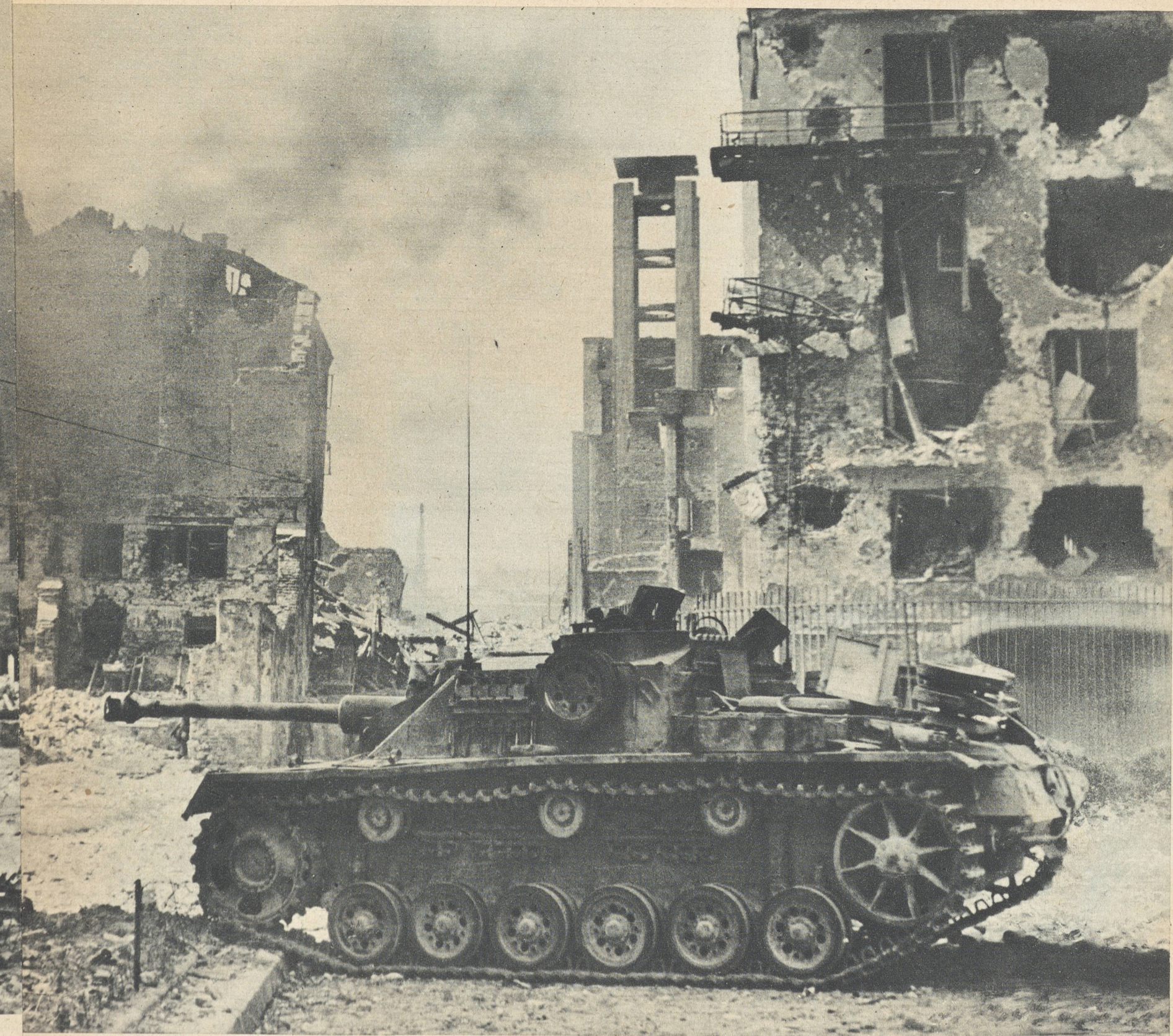
Tropper nådde Praga i september 1944. Nr. 1: gamlebyen, hvor oppstanden først flammert opp; gamlebyens sentrum overga seg alt i løpet av august. Nr. 2: bybrua, som forbinder Praga med Warschaws sentrum. Nr. 3: Praga og Wilnas jernbanestasjon;

herfra gjorde de polske Berling-tropper, som sto under sovjetrussisk kommando, et forgjeves forsøk på å opppta forbindelse med opprørerne. Nr. 4: forstaden Mokotov med flyplassen kjempet opprørerne særlig hardnakket, om Den overga seg den 2. 10. 44

Brennende ruiner. Stormkanoner arbeider seg fram gjennom ruiner og murrester, for å ta utbygde motstandsreder under målbevisst ild. Ruinhaugene som ofte er meterhøye, ga stadig opprørerne ly og måtte erobres og ryddes i møysommelige skarpskytterdueller hus for hus og blokk for blokk. Opprørernes tap var overordentlig blodige, og tapene på sivilbefolkningens side — som var trengt sammen — kan overhodet ikke opptelles

← **Gatekamper.** Mellom røykinnhyllede ruiner og barrikader utspiltes det en forbitret geriljakrig. Bildet viser lyske polititropper, som har utmerket seg særlig ved nedkjempelsen av den polske oppstanden. Fienden, som kjempet seigt og innbitt, utnyttet alle fordelene ved sine steds- og terrengkjennskaper; ofte lyktes det ham ved hjelp av det vidt forgrente underjordiske kanalsystem å unndra seg tilintetgjørelsen

å slå fanger, i det minste må ikke jeg se det." — „Puh, slå dem? Jeg gjør det med munnen!" Premierløytnanten ler og går sin veg. Jøden roper: „No du, kom hit — stråks!" Den tyske soldaten legger fra seg hakken og nærmer seg. „Du kolera, du hund, forstår du polsk. Hør godt etter og gjenta alt det jeg vil si deg. Du svin, du banditt, du fordømte kolera, du hund! Du vet ikke, du idiot, hva de har gjort med oss? Du vet ikke noe, du svinehund og banditt? Snakk, du sønn av en hund!" Og så hører jeg fangens skrik og latter. Til slutt spør jøden løytnanten: „Herr løytnant, hvorfor arbeider disse schwaber i sko? Hvorfor arbeider de ikke barfot? Hvorfor bærer de mursteinene oppreist og ikke krypende? Jeg er fløyet som på vinger for å se med hevners øyne!" Han spytter foraktelig på ruinene, og så fjerner han seg.

26. 8. 1944 — lørdag

De kaster flyvende miner, i dette øyeblikket brøt huset i Panska 5 sammen og har drept en hel pelotang „A. K."-soldater, som vendte tilbake fra en aksjon. Forferdelig. Men samtidig blir det offentliggjort i pressen at de rådslår i London og Moskva, rådslår, og rådslår. For oss gis det bare ett, dø og atter dø. Våre høyeste instanser bruker opp et helt hav av blekk og forbruker daglig over et pud trykksverte. En forbigående patrulje påstår at en kan se sovjetsoldater fra en skyskraper. Hvis det bare var sant! Olek er dratt ut for å få tak i dram. Sammen med den ridderlige mannen Alexander og skytten Ostry skyndte han seg etter lukten. Resultatet var: en flyvende mine var slått ned. Svarte som feiere kom de tilbake. Drammen ble drukket med andakt. Halucia påstår at hun hadde mursteinstykker i hjernen.

27. 8. 1944 — søndag

Om morgenen den vanlige „forbimarsj" av forstyrrelsesfly. En forferdelig oppvåkning. Om natten under barrikadebyggingen mange menneskeoffer. Jeg har byttet en liter vin mot 250 sigaretter. For to par silkestrømper fikk jeg 100 gram smeltet smør. Jeg har vasket beina godt. Om kvelden godt påseilt.

28. 8. 1944 — mandag

Vi ble vekket av den voldsomme larmen fra eksploderende prosjektiler. I Marsjalgaten brennende hus. Vi sitter i kjelleren dag og natt. En eller annen selger kirsebærsaft for 300 zloty pr. liter. Dessverre kan en ikke finne denne „en eller annen". Jeg trenger en trøye og gir en liter dram for den. Fett gis det ikke overheadet. Poteter og grønnsaker heller ikke. Bare en tenker på tomater, får en vann i munnen.

29. 8. 1944 — tirsdag

En vil ha noe å spise, men det fins ikke noe. I vår blokk fins det heller ikke strøm. Enno et drama — fordømt! Henimot middag holdt vannet opp å renne, det rant så allikevel bare i kjelleren. Stadig bedre! Ikke et ord i flybladene om russerne. Stor nedslåtthet og alminnelig apati. Perspektivene er uhyre svarte.

30. 8. 1944 — onsdag

Byttet to silkebukser mot en liter dram. Hos vidunderdoktoren. (Her følger det fire uleselige sider, som tilsynelatende ble skrevet i fullstendig påseilt tilstand).

31. 8. 1944 — torsdag

Uavbrutt skyting. Menneskene sitter i bunkerne og hvisker. Tyskerne har kastet ned flyblad om at sivilbefolkningen kan forlate byen. A. K.-mennene hindrer dem i det med

KAPITULASJONEN

Bildet ovenfor: general Tadeusz Bor-Komorowski etter undertegnelsen av kapitulasjonsbetingelsene, som gjorde det mulig for ham, for medlemmene av opprørernes forband og kvinnelige hjelpekrefter som var satt inn, å overgi seg på en ærefull måte. Dermed ble det gjort slutt på en meningsløs kamp, som etter Londons og Moskvas ønske skulde uskadeliggjøre alle de polske intellektuelle. Bildet nedenunder: den 5. 10. 44 marsjerte resten av opprørernes enheter med sine anførere fra Warschau — mot vest — i fangenskap

skytevåpen. Funnet en brønn. Vannet er blodig. I bunkerne stiger den nedslåtte stemningen. En kvinne skriker over hele regulatoren: „Bare de fordømte intellektuelle har stadig hatt ønsket om å lage en oppstand. De har alltid ødelagt folket. Og no vil det knuse det helt, for tyskernes straff vil komme til å bli forferdelig. Jeg sier bare det høyt, som alle tenker i det stille. Jeg er så allikevel likeglad, en kan skyte meg. Da er i det minste den stadige angsten over. Forøvrig fins det ikke lenger noe å spise, ikke noe vann, ikke lys. Det gis bare vanvittige og bolsjeviker. Fordømt! Slå solen med hakken! Fra den første dagen visste jeg hvordan dette vilde komme til å gå!“ To miner slo ned i huset vårt. Et forferdelig inntrykk. Kvartalet er nesten tilintetgjort.

2. 9. 1944 — lørdag

„Kuer“, bomber, artilleri, maskingevær og tyske tigerpansere! Et eller annet nytt våpen hvisler over hodene

våre. Huset til Dembski brenner. Vladek bringer oss dram. Han er helt forferdet over det som hender i Warschau. I gamlebyen har A. K.-forband kapitulert. Soldatene sniker seg delvis tilbake i sivilklær.

4. 9. 1944 — mandag

Forferdelig dag, overflyvninger, brann- og sprengbomber, „brøende kuer“, artilleriprojektiler! Hele dagen i bunkeren. Byen brenner. Det er håpløst.

7. 9. 1944 — torsdag

Klokken 4 om morgenen. Zofia, Janusz og jeg forlater ruinene og forsøker å komme over til tyskerne. Forhåpentlig lar våre skarpskyttere oss slippe igjennom! Tre ganger er det eksplodert prosjektiler over hodet på oss og vi har gått oss vill. Klokken 1 er jeg hos Therese i Sosnova. Stuka angriper. Jeg skjuler meg i bunkeren bak Komitetova-gaten nr. 2. 200 000 skal ha overgitt seg til tyskerne og forlatt Warschau. Om

ettermiddagen har jeg fått rede på at Janusz ble skutt av våre egne skarpskyttere. Han ble på grunn av den forferdelige heten begravd på plenen foran den polske statsbanken. En venn ga meg papirene og benklærne hans. Det er forferdelig ...

★

Her slutter opprørernes dagbok. Dens nakne, brutale virkelighet taler et tydeligere språk enn alle anglo-amerikanernes billige lovtaler. Denne kvinnen, der som utallige andre ikke kunde unngå sin uunngåelige skjebne, kan sikkert ikke ha vært protysk innstilt. Desto mer inntryksfullt og ugjendrivelig kommer derfor det forførte og forrådde polske folks forferdelige anklage mot alle dem, som spiller regjering et eller annet sted, fører et behagelig liv, taler om frihet, fred og menneskelighet og som i virkeligheten stadig har vist seg som de eneste fiender av sitt ærgjerrige, fanatiske og kjempende folk.

Husblokk etter husblokk ...

Med ryddingen av gamlebyen i slutten av august var kampene enno ikke avsluttet. Opprørerne holdt enno sterke stillinger i gryten ved Zolibor og Mokotov, samt ved Weichsel. De kjempet med alle raffinesser, og det vidt forgrenete kanalsystemet ga dem stadig anledning til å slippe bort fra det avgjørende angrepet. Tyske pionérer gikk med flammekastere fram mot befestede motstandsreder og røykte ut husblokk etter husblokk. Med nye kampmidler lyktes det tyskerne å få store deler av kanalsystemet til å styrte inn, etterat de ved et dristig kup hadde satt seg i besittelse av de uunnværlige planer over anlegget. Enheter fra Waffen-SS og sikkerhetspolitiet forsvarte seg ofte i ukevis i avskårde støttepunkter. I mer enn et tilfelle berettet disse mennene bokstavelig talt helt til siste øyeblikk sine iakttagelser telefonisk til den tyske forvarssentralen inntil samtalen ble avbrutt av skudd.

Da de sovjetrussiske tropper nådde forstaden Praga øst for Weichsel, håpet insurgentene enno engang på hjelp. Forgjeves. Bare noen svake deler av den sovjetrussisk-polske Berling-armé forsøkte i midten av september i ly av kunstig tåke å gå over Weichsel på flere steder. Disse kampgruppene ble revet opp av tyske tropper.

Under hele oppstanden satte anglo-amerikanerne bare tre ganger inn bomberforband for å kaste ned våpen og forsterkninger for opprørerne. I en artikkel i „Daily Herald“ heter det: „Toktet til Warschau er et tokt

inn i døden!“ Av de anglo-amerikanske bombefly som fløy til Warschau, vendte et av fem fly ikke tilbake. Dette nedskytingstall skyldes at bombeflyene må fly over store tyske områder, hvor de stadig blir angrepet av tyske jagere. Nedkastingen av materiell over bestemte små rom kan bare foretas fra lav høyde, og herved er bombeflyene utsatt for uopphørlig beskyting fra det tyske luftverns side.“

Sosnkovskis siste dagsordre

Den manglende anglo-amerikanske hjelpen foranlediget øverstkommanderende for den polske armé i London, general Sosnkovski til følgende dagsordre: „Det er en forferdelig, tragisk gåte at mennene i Warschau blir latt i stikken i sin kamp. Polen kan ikke løse denne gåten så lett, da dets forbundsfeller har så stor makt. Eksperter forsøker å overbevise oss om at uteblivelsen av hjelpen blir framkalt av tekniske vanskeligheter. Tapet av 27 fly over Warschau i løpet av en måned betyr lite for våre forbundsfeller, som har titusener av fly av alle typer. Det polske luftvåpen tapte betydelig mer enn 40 % av sin bestand under slaget om England, mens det under hjelpeforsøkene for kjemperne i Warschau bare gikk tapt 15 % av de innsatte fly og mannskaper. Warschau venter ikke ros, medlidenhet eller sympati, men våpen og ammunisjon. Det krever ikke smulene fra sin herres bord, men midler til fortsettelse av kampen, som våre forbundsfeller lovet oss. Fem år

igjenom ble heimearméen beskyldt for passivitet, og no bebreider en oss at den kjemper for hardt og for godt.“

Moskva reagerte ytterst følsomt på Sosnkovskis dagsordre, hvor det også ble bebreidet bolsjevikene at de likeledes hadde latt Warschau i stikken. Moskvaer „Isvestija“ skjelte ut Sosnkovski på det voldsomste. Ordren til oppstanden i Warschau var blitt gitt fra Sosnkovskis hyggelige arbeidsværelse i London, for å vinne et forsprang for sovjetrusserne og for å kunne si at general Bor-Komorovski hadde befridd Warschau. Mordere og skurker som Sosnkovski måtte en overgi til krigstribunalet.

Britene var enig i Moskvas protester. I slutten av september så den polske eksilregjering i London seg tvunget til å fjerne general Sosnkovski fra hans post. Til hans etterfølger utnevnte den general Bor-Komorovski, føreren for oppstanden i Warschau. Moskva betraktet også denne utnevnelsen som en provokasjon.

I begynnelsen av oktober betegnet general Sosnkovskis frue i „Evening Standard“ meldingen om at Sosnkovski hadde kjøpt seg en farm i Brasil, som fullstendig usann. Imellomtiden har den brasilianske regjering gitt Sosnkovski og andre Londoner eksilpolakker innreisevisum.

Den hvite fanen ...

Mens Moskva og dens lydige „Polske nasjonalkomité“ i Lublin overøste de fortvilt kjempende opprørere med spott, hån og forakt, gikk tragedien i Warschau mot slutten.

Den 2. oktober 1944 nådde grevinne

Tarnovska, presidenten for det polske røde kors, som parlamentær for opprørerne i oppdrag av general Bor-Komorovski de tyske linjer. Delegationen møtte forståelse hos den tyske kommandoen.

Etter bestemmelsene i kapulasjonsoverenskomsten, som ble undertegnet den 4. oktober 1944, ble samtlige medlemmer av A. K. behandlet som kjempende tropp etter Genfer konvensjonens regler. De samme bestemmelser ble anvendt på de kvinnelige kjempere og hjelpepersonalet. Ingen — heller ikke sivilistene — ble trukket til ansvar for sin aktive deltagelse i oppstanden — likegyldig i hvilken form de hadde deltatt.

Den 5. og 6. 10. 1944 marsjerte restene av de polske opprørere under ledelse av sine offiserer samlet ut av Warschau — vestover i fangenskap. Bak dem veltet det seg en uendelig strøm av elendige sivilister, som forlot sin brennende og ubeboelige heimby.

Opprørernes tap ble av det polske telegraf-agentur i London oppgitt til: over 200 000 falne, sårede og savnede; over 100 000 fanger. Dette er omtrent en tredjedel av Warschaus innbyggere før krigen.

I begynnelsen av oktober 1944 brakte Londoner tidskriftet „Catholic Herald“ en skarp anklage mot Moskvas kynisme og fordømte „Britannias strategiske overveielser“, som hindret en virksom understøttelse for Warschau.

Fjorten dager seinere har så Churchill i Moskva solgt polakkene til Stalin for godt. Det skjedde i Kreml. Champagnekorkene smalt. Warschau var taust.

Signal EXTRA

SLUTTEN

Med hendene i været klatrer opprørere, som delvis hadde kamouflert seg i tyske uniformer, fram i dagslyset fra de sønder-skutte kjellerinngangene

Fotos: // -Krigskorrespondentene Seidel og Moser, krigskorrespondentene Leher og Wundshammer